

Z korespondence Milana Myšky s Františkem Kutnarem

K nedožitým 85. narozeninám prof. PhDr. Milana Myšky, DrSc., dr. h. c.

LUMÍR DOKOUPIL (ED.)

Dokoupil, Lumír (ed.): From the Correspondence between Milan Myška and František Kutnar. In Memory of the Late Professor Myška on his 85th Birthday

This edition of correspondence contains four letters written by Professor Myška sent to Professor Kutnar, as well as four letters written by Professor Kutnar in response from the years 1971–1981. The letters attest to the difficult positions of people working in the humanities after the defeat of the Prague Spring and the onset of normalisation. At the start of this process, the then Associate Prof. Myška was removed from the Pedagogical Faculty and due to his unemployment, he was forced to make his living by cooperating in research tasks, while Associate Prof. Kutnar was similarly forced into retirement. However, he expressed his faith in the „restoration of values, in the restoration of societal relationships, in which a structured order would once again assume the foremost position“, which he unfortunately did not live to see.

Key words *Correspondence; Milan Myška; František Kutnar; Historiography; Normalisation*

Contact *Ostravská univerzita, lumir.dokoupil@osu.cz*

Prof. PhDr. František Kutnar, DrSc. (1903–1983) se setkal s Milanem Myškou (1933–2016) jako se studentem odborné historie po svém příchodu z Univerzity Palackého v Olomouci na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Nadějný student historie se z podnětu oblíbeného vysokoškolského učitele prof. PhDr. Josefa Polišenského, DrSc. (1915–2001) přihlásil do Kutnarova semináře a pod jeho vedením připravil v roce 1956 diplomovou práci *Vývoj plátenictví na severní Moravě a v západním Slezsku ve 40. letech 19. století*, o jejíž vydání se František Kutnar marně zasazoval. V dalších letech udržovali občasný kontakt hlavně při Myškových návštěvách Prahy. V důsledku normalizačních opatření po roce 1968 byl František Kutnar penzionován a odešel do svého rodiště Mlázovic v Podkrkonoší, postihu neušel ani Milan Myška, který byl v roce 1973 propuštěn z Pedagogické fakulty v Ostravě. Následující kontakt byl tak omezen jen na občasnou korespondenci, zamýšlenou cestu do Mlázovic uskutečnil Milan Myška až po Kutnarově úmrtí. Publikované dopisy časově spadají do závěrečné etapy Kutnarova života.

Dopisy Milana Myšky jsou součástí Pozůstalosti Františka Kutnara uložené v Archivu Národního muzea v Praze (kart. 4, inv. č. 274). Soubor obsahuje celkem pět dopisů, sedm pohlednic, převážně přání k Vánocům, svatební oznámení manželů Myškových z roku

1958 a Kutnarův opis části dopisu Myškovi z 9. ledna 1981. Všechny dopisy jsou psány na stroji a vlastnoručně podepsány. V pozůstalosti Milana Myšky, uložené zatím na katedře historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity, byly nalezeny čtyři Kutnarovy dopisy a jeden pohled. S výjimkou prvního dopisu z 30. března 1971, který je napsán na stroji a vlastnoručně podepsán, jde o rukopisy s typickým Kutnarovým úhledným písmem.

Dopisy dokládají složitost postavení pracovníků humanitních oborů po porážce Pražského jara a nástupu normalizace, vyjadřují však i víru učitele v *obnovu hodnot*, v *obnovu společenských vztahů*, ve kterých zase vrchu nabude strukturovaný řád, jichž se však již nedožil.¹

Dopisy Milana Myšky

1.

Vážený pane profesore,

dověděl jsem se před časem, že jste trvale přesídlil z Prahy do svého podkrkonošského tuskula, a tak jsem se rozhodl Vám napsat několik řádků. Jistě jste zcela zaneprázdněn, jak tomu bývalo vždycky, ale velice rád bych se příležitostně – až budu mít cestu někam do těch konců Čech, za Vámi zastavil a trochu si pohovořil. Zabral jsem se do studia proměn sociálních struktur v souvislosti s industrializací² a tak bokem, jak mne k tomu vedou mé pedagogické povinnosti, také trochu do české historiografie. Potřeboval bych některé věci prokonzultovat a poradit.

Mám teď dosti krušný život. Na fakultě sice dosud učím, ale stal jsem se terčem různých invektiv a nájezdů, často vyplývajících ze zcela osobních averzí a snad i trochu konkurenční zášti.³ Naštěstí to vše pramení mimo katedru, takže alespoň v onom mikroklimatu bezprostředního pracoviště se dá existovat a také trochu, i když ne s velkou chutí, pracovat. Snad to časem přejde. Někdy závidím těm, kteří mají už tyto klopoty za sebou a mohou sice skromně, ale jako svobodní učenci pracovat v klidu.

Byl bych Vám vděčen za každý řádek, případně za informaci, zda případný zájezd k Vám na sever je možné uskutečnit kdykoliv, nebo zda časem býváte také mimo své sídlo.⁴

Srdečně Vás zdraví

Milan Myška

Ostrava, 22. března 1971

Milan Myška,
Nedbalova 23/10, Ostrava I

¹ V edici byly v souladu se současnou pravopisnou normou upraveny názvy svátků, drobné úpravy byly provedeny v interpunkci.

² Milan Myška připravoval v návaznosti na úkol státního plánu základního výzkumu studii *Dynamika sociální struktury obyvatelstva ostravské průmyslové oblasti ve 2. polovině 19. století (Historicko-statistická studie)*, která však byla pro zákaz publikační činnosti vyřazena z korektur *Sborníku prací Pedagogické fakulty v Ostravě* 30, ser. C-7, 1972 a vyšla teprve in: ser. C-26, 1991, č. 125, s. 3–39.

³ Podrobněji MYŠKA, Milan: *Vzpomínání aneb „Tri dni ma naháňali, eště ma nědostali...“* Ostrava 2018, s. 71–72.

⁴ K cestě do Mlázovic ZÁŘICKÝ, Aleš a kol.: *Z díla hospodářského historika*. Ostrava 2010, s. 47.

2.

Vážený pane profesore,

nechce se ani věřit, že Vaše sedmdesátka je už přede dveřmi. Dovolte mi, abych se připojil k zástupům těch, kteří v těchto dnech přicházejí s gratulací k Vašemu životnímu jubileu. I já bych Vám chtěl popřát hodně zdraví, pracovního elánu a hlavně životní pohody, již v tomto podivném světě tak kvapem ubývá. Snad je to i vhodná příležitost k tomu, abych Vám jako svému vysokoškolskému učiteli z nejoblíbenějších a nejváženějších poděkoval za všechno, co jsem od Vás jako člověk i jako historik získal. A nebylo toho rozhodně málo.

Tak ještě jednou

Ad multos annos!

V Ostravě 4. října 1973

Váš Milan Myška

3.

Vážený a milý pane profesore,

čas neúprosně spěchá, a tak se zdá, že to bylo teprve před několika týdny, kdy jsme Vám blahopřáli k sedmdesátinám. Nic naplat, pětasedmdesátka je tady: tak tedy přání dobrého zdraví a duševní pohody, které při Vašich osobních vlastnostech budou jistě předpokladem vzniku ještě mnoha prací, jež obohatí českou historickou vědu – obor, který máme oba tak rádi a kterému věnujeme všechny své síly.

Velmi mne potěšilo, že přes veškerou nepřízeň a zákulisní pletichy závistivců mohlo vyjít Vaše dějepisectví.⁵ Je příznačné a těším se z toho, že jedno z největších děl, která vznikla po revoluci 1945, napsal právě vědec, který to neměl nejlehčí a proti němuž se soustředilo tolik zloby, že to snad ani více nešlo.⁶ Je to také důkaz velké životnosti a činorodosti Vaší metodologické koncepce, která vždycky vzbuzovala můj obdiv v šedi dogmatického marxismu.

Nevím, zda se tak přeje pětasedmdesátníkům, ale Vám určitě ad multos annos.

Váš

Ostrava 10/10 78

Milan Myška

4.

Vážený pane profesore,

dovolte mi, abych Vám popřál dobrou pohodu k nadcházejícím Vánocům a hodně zdraví, spokojenosti a elánu do života i práce v příštím roce. Hodně a často na Vás vzpomínám a při

⁵ KUTNAR, František: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, I: *Od počátků národní kultury až po vynění úkolu dějepisectví v druhé polovině 19. století*. Praha 1973; Totéž, II: *Od počátků pozitivistického dějepisectví na práh historiografie marxistické*. Praha 1977. Při vydání nemohlo být uvedeno jméno spoluautora Jaroslava Marka. K okolnostem vydání publikace viz *Pohled do života jedné knihy*. In: DOKOUPIL, Lumír – MYŠKA, Milan: *Listy z časů naděje i zklamání (Z korespondence Františka Kutnara s Jaroslavem Markem)*. Ostrava 2015, s. 9–32.

⁶ K životu a dílu Františka Kutnara in: DOKOUPIL, L. – MYŠKA, M.: *Listy*, s. 161–170.

příležitostných cestách do Prahy se pokouším vyzvědět od přátel, jak žijete a co je s Vámi. Chystal jsem se už několikrát, že Vás navštívím v Mlázovicích, ale je to tak dokonale mimo trasy mých zájezdů, že to zatím nikdy nevyšlo.

Moje situace se v ničem podstatném nezměnila. Žiju stále asi jako jeden z posledních „svobodných učenců“ v našem oboru. Na živobytí jsem si zatím vydělával externí spoluprací na státním úkolu „Dějiny čsl. hutnictví železa“, ale tento úkol jsme dokončili a na další období již do plánu zařazen není. Také k sepsání syntézy, pro kterou jsem připravil nejpodstatnější část podkladů, mne akademici (Purš, Křížek)⁷ nepustili. Svěřili její napsání lidem, kteří nemají o předmětu výzkumu ani tu nejmenší představu (s výjimkou Kořana),⁸ takže rukopis podle toho vypadá. Pro mne to však není podstatné. Rozhodující bylo, že jsem se několik let z práce na tomto úkolu živil, že jsem mohl dělat svou práci a že jsem si při ní podstatně rozšířil své vědní obzory. Co bude dál, je zatím ve hvězdách.

Trvá také moje publikační blokáda. Tu a tam mi něco tisknou za hranicemi (hlavně v Polsku, ale pronikl jsem do Past and Present a mám v tisku větší studii v Belgii). Proti vůli zdejších historických monopolistů mne prof. Deyon a Mendels pozvali k přednášce na sekci „Proto-industrializace“ na budapeštském kongresu hospodářských historiků v r. 1982, takže očekávám, s jakými fintami se zase proti mně pražská akademická věrchuška vytasí.⁹

Začal jsem se nyní privata industria zabývat problematikou geneze, struktury a specifík podnikatelské buržoazie v českých zemích v raných fázích industrializace. Je to nesmírně zajímavé téma. Hodně se o těchto problémech v jiných zemích psalo a píše, zejména v západoevropské a americké historiografii. Zatím jsem dal dohromady drobnou studii o podnikatelství v železářském průmyslu v českých zemích a její výsledky jsem v listopadu přednášel v NTM v Praze. Slíbili, že mi ji budou publikovat.¹⁰ Na okraji této širší problematiky mi vznikla řada monografických studií o jednotlivých podnikatelích, ať už domácího nebo cizích původu (např. o skotském technikovi a podnikateli Johnu Baidonovi, který působil v pruském Horním Slezsku a byl spolupracovníkem Homoláčů, o pruském podnikateli, působícím také v českých zemích, H. D. Lindheimovi, velice zajímavá studie o belgickém fabrikantovi Jean-Francois Regnierovi, původem z Theux v Belgii, který podnikal ve strojírenství, vlnářství, potravinářském průmyslu ve Fulneku a v Köszeu v Uhrách a jehož potomstvo se spříznilo s řadou významných podnikatelských rodin – Bolzano-Tedesco, Mattauschové, Grohmannové, Etrichové aj.).¹¹

Jinak mám plno osobních starostí: trochu mne zlobí zdraví, hlavně oči, které se při mé myopia gravis snadno unavují. Letos mám problém se starším synem, který maturuje a chce dále studovat na ČVUT v Praze (strojírenskou technologii), v příštím roce mne zase čekají starosti s mladším synem, který končí měšťanku a bude chtít na gymnasium.

7 Prof. ing. PhDr. Jaroslav Purš, DrSc. (1922–1997), ředitel Ústavu čs. a světových dějin ČSAV, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze; PhDr. Jurij Křížek, DrSc. (1919–2015), zástupce ředitele Ústavu čs. a světových dějin ČSAV a vedoucí redaktor Československého časopisu historického.

8 Prof. Jan Kořan, DrSc. (1905–1986), zaměřen na problematiku hutnictví a hornictví.

9 Podrobněji viz ZÁŘICKÝ, A. a kol.: Z díla, s. 46–48. Pozvání zprostředkoval zřejmě prof. PhDr. Arnošt Klíma, DrSc. (1916–2000) u prezidenta kongresu prof. G. Ránkiho, prof. Pierre Deyon (Univerzita Lille) byl svolavatelem sekce k problematice protoindustrializace, Franklin F. Mendels hlavním referujícím.

10 Studie vyšla v roce 1982, viz bibliografie prací Milana Mýsky za léta 1953–2009, srov. ZÁŘICKÝ, A. a kol.: Z díla, s. 487.

11 Studie byly publikovány v letech 1981–1983. Srov. Tamtéž, s. 486–487.

Dovedete si představit, že to jsou všechno momenty, kde nositelé moci rádi demonstrují svou neomezenou pouvoir.

Leč i v té bidě lze tu a tam narazit na slušného člověka, což mne utěšuje a utvrzuje ve víře, že není vše ztraceno. Co je však šokující, to je fakt, že slušného člověka najdete spíše mezi zcela cizími lidmi, než mezi těmi, kterým jste kdysi důvěřoval nebo jim v něčem pomohl. Ale to by byl zřejmě námět na sociologickou esej.

Pěkně Vás zdravím a ještě jednu přeju všeho dobrého
Ostrava 11/12 80.

Milan Myška

M. M., Nedbalova 23/10,
701 00 Ostrava 1

Dopisy Františka Kutnara

1.

Vážený příteli,

Byl jsem opravdu potěšen Vaším dopisem – to především proto, že jste si vzpomněl, a děkuji Vám za zasláný separát, který jen dokazuje, že své badatelské záměry rozšiřujete – ale na druhé straně Vaše zprávy o Vaší osobní situaci jsou zase takové, že tuto náladu, kterou Vás dopis vyvolal, ruší. Bohužel, postihuje to Vaši generaci na mnoha místech a většinou vždy ty, od kterých bylo možno si do budoucnosti slibovat nové úspěchy. Mne celý konsolidační proces zastihl, řekl bych jen legálně, když jsem dosáhl těch nově předepsaných let, ale nijak toho ranějšího příchodu pensionování neželím, poněvadž bych v novém fakultním prostředí byl zcela přežitkem a cizincem. Tak jsem hned uvažoval po vydání vysokoškolské novely, rozhodl se pro odchod bez žádosti za krátkodobé časové ponechání, aniž jsem ovšem tušil, že číстка půjde tak daleko.

Práce mám opravdu dost – ta mne vždy držela – i když nevím, zda bude možno vše realizovat časopisecky nebo knižně. To je momentálně nedůležité, protože práce je v tomto prostředí remediem. Posílám Vám několik separátků z poslední doby, trápí mne dva problémy, se kterými bych se chtěl ještě v životě vypořádat: nějakou syntézu svých procházek po Bachově absolutismu a pak závěr Josefova absolutismu s restaurací či spíše se závěrem osvětské éry v době Leopoldově se vším, co to vyvolalo v politickém, sociálním a národním myšlení našeho národa. Abych si k tomu sedl a vše promyslel, odvádí mne ještě nedokončený úkol fakultní, tj. dějiny československého dějepisectví jako pomocná vysokoškolská učebnice. V led(nu) jsem dodělal první část, která jde až po Golla a vyjde pravděpodobně jako první díl Přehledných dějin dějepisectví. Úvodní články o obecném vývoji evropského, resp. světového dějepisectví psal brněnský Jar. Marek.¹² Nyní jsme v koncipování druhého dílu, který bude daleko ošemetnější, hlavně když budeme muset nějak se vypořádat s vývojem po r. 1945, resp. s generací, která tehdy nastupovala. A tak zcela i z těchto pracovních důvodů prožívám daleko intenzivněji poslední osudy naší disciplíny. Závidím Seibtovi, oč to měl ve svých zprávách v Hist. Zeitschrift jako nezúčastněný pozorovatel snadnější.¹³

¹² K osobnosti prof. Jaroslava Marka (1926–2011) viz DOKOUPIL, L. – MYŠKA, M.: Listy, s. 171–176.

¹³ Prof. Ferdinand Seibt, dr. h. c. (1927–2003), specialista na české středověké dějiny a dějiny česko-německých vztahů, vedoucí Collegia Carolina.

V této souvislosti mne také zajímá Vaše zpráva, že jste se také zabral do některých problémů české historiografie. Milerád bych s Vámi o tom pohovořil a vůbec Vás rád viděl. Jsem většinou na své chalupě, do Prahy jezdím sice skoro každý měsíc, ale jen na kratší dobu, abych si opatřil nějakou literaturu nebo vyřídil povinnosti ze zbylých funkcí, ale budete-li mít příležitost podívat se na ten náš severovýchod, raději předem napište, abych byl opravdu doma. Jinak část mého času zabírá práce na chalupě a kolem ní. A je toho dost. Situace mne přece jen trochu zaskočila, že jsem si rodnou chalupu nemohl zrestaurovat a připravit tak, jak jsem ke svému odchodu z aktivity zamýšlel. Ale aspoň uvidíte, jak žije historik procul negotiis.¹⁴

Přeji Vám, abyste se z těch dobových svízelnů bez závad dostal a mohl zase plně pracovat. S vyhlídkou na opravdové jaro zdravím pěkně, Váš
V Mlázovicích 30. března 1971.

Fr. Kutnar

2.

Milý docente a příteli,

potěšilo mne obzvlášť, že k mým sedmdesátinám přišel dopis od Vás – ne proto, že to bylo k tomuto tzv. jubileu, které bych nejráději nějak sprovodil ze světa, ale proto, že opět slyším o Vás a čtu od Vás, když to nemůže být jinak. Vzpomínám často na Vaši generaci a na ten svůj první seminář, který jsem měl na Karlově universitě a do něhož jste přišel jako jeden z nejvyzrálejších posluchačů, který věděl, co chce ve své práci a jak to chce. A já jsem vždy – jak víte, na tu otázku „jak“ kladl specifický důraz, poněvadž nakonec metoda a s ní historické myšlení je, bylo a bude rozhodující. Rozuměli jsme si, jak si má rozumět učitel a žák, nevím, jestli jsem Vám už tenkrát říkal něco o doplňující se jednotě této pracovní a myšlenkové dvojice a přirozené funkci vzájemného dávání a brání hodnot, o tom, že růst vědy tohle vše vyžaduje, podobně jako je její existenční nutností kontinuita generací a to, aby tovaryš byl nad mistra. Ale možná, že to vyplývalo z toho, co jsem často automaticky, často promyšleně dělal. Víím, jak jsem býval nespokojen, když se mně nepodařilo říci to, co jsem chtěl a jak jsem to chtěl, když prostě mezi záměrem a myšlením zela průrva a když slovo za tím vším pokulhávalo. Byl jsem si také vždy vědom toho, že tu je řada činitelů, které vytvářejí a dotvářejí z člověka historika, vědeckého pracovníka, učitele atd., že jen šťastná souhra všech vede ke kladnému výsledku, že tu svou váhu mají poměry i náhoda a že to vše musí být nakonec zaručeno kvalitou a mravním charakterem. Jestliže se toto vytrácí a do vztahů mezi lidmi zasahuje mocenská vůle, zdá se mně, že desintegrační síly nabývají vrchu a ze vztahů mezi lidmi ve všech oblastech společenské práce, i ve vědě, mizí potřebná spolupráce, tolerance a konsensus. Všecky tyto jevy nepopírají kritiku, nevyřazují zápas o lepší nové poznání, naopak to kongeniálně vyžadují.

To mne tak všechno napadlo, když píšete o tom podivném dnešním světě, v němž tolik ubývá pracovní pohody. Ovšem pracovní pohodu člověk nedostává darem, nenalézá ji jako nějakou danou společenskou skutečnost, ale vytváří si ji, či bojuje za její vytvoření, ale ať tak, nebo onak, musí tady být určité podmínky, které to všechno dovolují.

Když jsem teď psal Přehledné dějiny českého dějepisectví a probíral se tolika historickými generacemi, tato otázka podmínek a poměrů, za kterých tyto generace psaly a nejrůzněji

¹⁴ Vzdálen veřejné činnosti.

na ně dílem reagovaly a jak v nich tvořily, především na mne doléhala. Uvědomoval jsem si ohromné rozdíly a tu neobyčejnou komplikovanost všeho, co na historika řekl bych zvenčí doléhá a útočí, komplikovanost a intenzitu, jakých nebylo před naší přítomností. Přesto nechci být pesimistický, věřím v obnovu hodnot, v obnovu společenských vztahů, ve kterých zase vrchu nabude strukturovaný řád. Vládne ve vesmíru, v celé přírodě, musí ovládnout i myšlení člověka a jeho jednání, vždyť přece i on je součástí tohoto vesmírného řádu.

Vezměte to jako vyznání nenapravitelného přírodního panteisty a jako víru historika, který ví, co jsou revoluce a jejich důsledky, ale také co je osvícenost ducha.

A závěrem prozaicky: tak bych rád slyšel, co děláte a jak se máte. Přeju Vám hodně zdraví, duševní síly i té životní pohody, kterou si jistě dovedete vytvořit v nejužším kruhu domova jako centru securitatis individua i kolektivu.

Váš

V Mlázovicích 25. října 1973.

Fr. Kutnar

3.

Mlázovice 24. října 1978

Milý příteli,

děkuji Vám pěkně za Váš list k mým pětasedmdesátinám. Musím je přijímat jako nevyhnutelnou nutnost plynutí času. Často vzpomínám na Vaši generaci, když jsem se s Vámi poprvé na půdě pražské fakulty setkal. Nemáme si co vyčítat a závidět: ani Vaše generace a speciálně Vy jste to neměli také nejlehčí. Jen nedovedu pochopit, jak se beztréstně ničí mladé talenty a jak se velkopansky mrhá hodnotami, kterými mnoho neoplyváme. Ve své kantorské práci jsem pokládal za výsostný a svatý příkaz starat se o rozvoj mladých lidí, vkládat do nich to nejlepší, vést je tak, aby samostatně tvořili z radosti svého vnitřka a nepřísahali in verba magistri. Přál jsem si, aby tovaryš byl nad mistra a aby v plodné kontradikci a dialogu se oba, učitel a žák, vytvářeli a dotvářeli vzájemným dáváním a braním do vlastní podoby.

Nevěřím ani, jakým řízením osudu vyšlo mé dějepisectví. Ale stalo se – a беру to jako jeden z nepředvídaných faktů mého života. Po něm již mnoho toho nebude, ale vracím se k některým svým milým a nepropracovaným tématům. Skizzu jednoho, o zemědělském myšlení v 19. století, Vám posílám jako dík za vzpomínku s přáním všeho dobra a lepších časů.

Váš

Fr. Kutnar

4.

Mlázovice pátek 9. ledna 1981

Milý pane docente a příteli,

Odpusťte především, že k odpovědi na Váš předvánoční dopis se dostávám tak pozdě. Loňský nepříznivý podzim s přívalem první zimy přinesl mně nejdřív zánět pohrudnice a o Vánocích takový katar průdušek, že chtěl nechtěl jsem se musil podrobit lékařské péči. Nebylo to nijak těžké, ale samé prohlídky a domácí vězení. Děkuju Vám za Váš milý list a za přání. Byl jsem opravdu rád, že o Vás opět něco slyším, že jste si vzpomněl na zapadlého

podkrkonošského vlastence. Rád jsem četl Vaše zprávy, že můžete aspoň trochu ve svém oboru pracovat i publikovat v cizině, třebaže to všechno je spojeno s obtížemi a také, jak to v životě bývá, s nesnázi osobními. Zním Vaše schopnosti, pracovitost a organizační smysl, a proto nepřestávám věřit, že se Vám podaří překonat časy, které se člověku někdy zdají bezvýchledné. Nedovedu chápat tu zášť, kterou mnozí z našich „velikánů“ dovedou ze své mocenské pozice tak uplatňovat. Zním dobře oba Vaše „příznivce“ a víte, jak zaordinovali přímo i nepřímou v otázce posudků o Přehledných dějinách dějepiscectví.

Právě v ten předvánoční čas jsem měl možnost si přečíst referát o práci, který potěšil a překryl ty tísnivé dojmy z Haubeltova pamfletu v ČsČH¹⁵ a ze všeho, co s ním bylo spojeno. Byl to referát varšavského historika J. Tomaszewského ve Studiiach z dziejów ZSSR i Europy środkowej (XV, 1979): objektivní, seriózní recenze, kritická a dobře informovaná i o pozadí vydání hlavně 2. dílu.¹⁶ Nedělám si sbírku zpráv a recenzí o svých pracích, ale při Přehledných dějinách byl jsem nucen udělat výjimku. Nejde o individuální věc, ale celá záležitost je symptomatická pro naše poměry v historické vědě. Víím, že o práci vyšla také recenze ve Slezském sborníku – psal ji Bakala a jsem-li dobře informován, redaktor Sborníku za ni dostal nějakou důtku.¹⁷ Do Prahy jezdím teď už poskrovnu, seminární knihovnu na fakultě jsem přestal navštěvovat a jinde jsem příslušné číslo Slez. sborníku nemohl sehnat. Neměl byste možnost nějak mně jeho text opatřit? Kdyby Vám to nedělalo obtíže, byl bych Vám za tuto službu vděčný.

Svou vědeckou práci už uzavírám. Je to životní torzo, které může být hodnoceno a měřeno jen v kontextu s dobou, ve které jsem žil a tvořil. Když to tak všechno přehlížím, plány jsem zdaleka nesplnil, všechno zůstalo v rozběhách. Lituju tři věci: že jsem nemohl napsat vědecky založené dějiny národního obrození s obrazem tří či čtyř absolutismů, tereziánského, josefinského, metternichovského a bachovského, že se mně nepodařilo dát dohromady materiál k době absolutismu Bachova a že jsem ztroskotal na dějinách novodobého českého rolnictva. Utěšuju se jen tím, že jsem nezradil své základní historické myšlení a že jsem udělal, co bylo v silách jednotlivce, na kterého padlo odium, že byl žákem Pekařovým¹⁸ a že pocházel z roduvěrného podkrkonošského rolnictva.

Je přirozené, že na konci života, procul negotiis a vzdálen vědeckého centra, se zabývám svou minulostí, vědeckou i jinou, sociálně politickou, že vidím její zápory a hledám její klady, že si vzhledem k dnešku a zítřku kladu otázky, zda cesta, započatá myšlenkově před padesáti léty ke konci let dvacátých, měla v sobě poznávací a sociálně politické principy zdravé, kladné a nosné. Nenáleží mně ani dnešku soudit o jejich kvalitě. Mohu jen – jako podklad ke kritice – citovat několik sentencí, které vplynuly z nezáludného nitra pětadvacetiletého historika, který končil své vysokoškolské studium a vložil své osobní přesvědčení do jakéhosi manifestu své vesnické generace: „Intelligence nesmí vytvářet kastovníctví: jděte a učte! Demokracie se měří mravní a intelektuální hodnotou jednotlivců

¹⁵ Československý časopis historický.

¹⁶ Viz DOKOUPIL, L. – MÝŠKA, M.: Listy, s. 28–30, 127–128, 159. Prof. dr. hab. Jerzy Tomaszewski (1930–2014) byl pracovníkem Varšavské univerzity.

¹⁷ Recenze otištěna in: *Slezský sborník* 77, 1979, č. 2, s. 146–148. Doc. PhDr. Jaroslav Bakala, CSc. (1931–2008), pracovník Slezského ústavu ČSAV v Opavě a poté Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě.

¹⁸ Prof. PhDr. Josef Pekař (1870–1937), Kutnarův vysokoškolský učitel na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, hlavní představitel historické školy Gollovy v meziválečném období, po roce 1948 vystaven ostré kritice marxistů.

a především vůdců. Ve veřejném životě nelze abstrahovat od morálky... Poznávat znamená často kriticky a nebojácně říznout, pravdivě a spravedlivě, bez osobních sympatií či antipatií. Padni komu padni! Cítíme, že je třeba obrody, v nás i mimo nás. Městskou kulturu jednostranně intelektuální a zcivilizovanou přílišnou mechanizací a racionalizací povznést a obrodit. Dát splynout kladům města a vesnice, kladům rolníka, dělníka a intelektuála. To jsou tři kladné hodnoty, na nichž bude vždy společnost stavět.“ (Brázda X(I). 1928, str. 1–2)

Kam mne to až Váš dopis zaved’! Do listopadu r. 1928. Odpusťte, tonu totiž v té minulosti před půlstoletím a těžko se překonat.

S přáním všeho dobra Vám a Vaší rodině

Fr. Kutnar